TRƯỜNG ĐẠI HỌC SÀI GÒN
TẠP CHÍ KHOA HỌC
ĐẠI HỌC SÀI GÒN
ISSN 1859 - 3208
Số 88, Tập 02 /2023

SAIGON UNIVERSITY
SCIENTIFIC JOURNAL OF
SAIGON UNIVERSITY
No. 88, Vol. 02 /2023

Email: tcdhsg@sgu.edu.vn ; Website: http://sj.sgu.edu.vn/

MỘT SỐ HOẠT ĐỘNG CỦA XỨ ỦY NAM BỘ TRONG NHỮNG NĂM ĐẦU KHÁNG CHIẾN CHỐNG PHÁP (1945-1946)

Some activities of The Southern Committee in the first years of the resistance against the France (1945-1946)

Võ Văn Thật[(1)*], Nguyễn Thanh Hòa[(2)]

[1]Trường Đại học Sài Gòn

[2]Học viên Cao học, Trường Đại học Sài Gòn

TÓM TẮT

Cách mạng tháng Tám năm 1945 thành công, nhân dân cả nước đang hân hoan với nền độc lập của dân tộc. Với dã tâm áp đặt trở lại ách độ hộ đối với Việt Nam, thực dân Pháp dưới sự giúp đỡ của thực dân Anh đã tái vũ trang ở Nam Bộ, đến ngày 23-9-1945, quân Pháp nổ súng đánh chiếm trụ sở của chính quyền cách mạng. Trước tình thế đó, Xứ ủy và Ủy ban nhân dân Nam Bộ đã phát động nhân dân đứng lên kháng chiến chống thực dân Pháp. Trong những năm đầu chống Pháp, Xứ ủy Nam Bộ vừa lãnh đạo nhân dân kháng Pháp, vừa củng cố tổ chức Xứ ủy và gấp rút xây dựng quân đội để đáp ứng kịp thời yêu cầu của cách mạng.

Từ khóa: *Nam Bộ, Xứ uỷ Nam bộ, Nam Bộ kháng chiến, Nam Kỳ.*

ABSTRACT

The August Revolution of 1945 was successful, people all over the country are rejoicing with the nation's independence. The French colonialists rearmed in the South to restore colonial power over Vietnam, assisted by the British colonialists. French soldiers started firing on the revolutionary government's headquarters on September 23, 1945, in order to seize it. The Southern People's Committee and the Regional Party Committee rallied the populace to take up arms and resist the French colonialists in the face of that circumstance. The Southern Party Committee spearheaded the resistance against the French throughout the early years of the war, expanded the Party Committee structure, and swiftly assembled the army to quickly answer the demands of the revolution.

Keywords: *Southern, Southern Party Committee, Resistance in the South, Southern region.*

1. Bối cảnh Nam Bộ sau Cách mạng tháng Tám năm 1945

Cách mạng Tháng Tám thắng lợi, ngày 2-9-1945, Chủ tịch Hồ Chí Minh đọc Tuyên ngôn độc lập, khai sinh ra nước Việt Nam Dân chủ Cộng hòa. Trong bối cảnh đó, thực dân Pháp không ngừng thực hiện các hoạt động nhằm tranh thủ mọi cơ hội để có thể tái chiếm Đông Dương và mục tiêu được ưu tiên quay trở lại là Nam Bộ. Chính quyền Pháp đã nhận được các thỏa thuận của Mỹ và Anh về việc khôi phục quyền hành của họ ở Đông Dương.

Do ủng hộ Pháp, quân Anh khi đến Sài Gòn đã yêu cầu quân Nhật giữ gìn trật tự và thả tất cả tù binh Pháp đang bị giam giữ.

*Tác giả liên hệ: vothat@sgu.edu.vn

Ngày 02-9-1945, trong lúc hàng chục vạn nhân dân Sài Gòn đang mít tinh chào mừng Tuyên ngôn độc lập thì một số tên lính đã nấp trong Nhà thờ Đức Bà bắn lén vào đám đông, gây xung đột, nhằm làm cho người Việt Nam giết nhầm người Anh để quân Anh vin cớ "lập lại trật tự", chống lại chính quyền cách mạng[1]. Đến ngày 4-9-1945, Gracey lấy cớ trật tự Sài Gòn không đảm bảo, đã "hạ lệnh cho Tư lệnh quân đội Nhật Bản ở Đông Nam Á đưa bảy tiểu đoàn từ các tỉnh Nam Bộ về Sài Gòn. Thực ra là Gracey muốn khống chế lực lượng của Việt Nam dân chủ cộng hòa" (Đinh Thu Cúc, 2017, tr.31).

Đến ngày 13-9-1945, quân Anh chiếm trụ sở Ủy ban nhân dân Nam Bộ. Đồng thời, họ ngang nhiên tước vũ khí quân Nhật trang bị cho tù binh Pháp, dùng quân Pháp thay quân Nhật canh gác một số vị trí, cho xe chở quân Pháp chạy trên các đường phố, v.v. Những đơn vị nhỏ bộ binh và xe bọc thép của Pháp núp sau quân Anh, khi đến Sài Gòn được tăng cường thêm với 1.400 lính Pháp do Nhật giam giữ. Sau nhiều hành động ngang ngược xem thường chính quyền cách mạng ở Nam Bộ, ngày 22-9-1945, Cédille quyết định đánh chiếm Sài Gòn. Dựa vào thế lực của phái bộ Anh và hơn 5.000 lính Nhật, đêm 22 rạng ngày 23-9-1945, quân Pháp tiến công Sài Gòn.

Không thể tiếp tục nhân nhượng, rạng sáng ngày 23-9-1945, Xứ ủy và Ủy ban Nhân dân Nam Bộ họp Hội nghị liên tịch tại số nhà 629 đường Cây Mai (nay là đường Nguyễn Trãi, Quận 5). Hội nghị bàn chủ trương và biện pháp đối phó. Hội nghị đã thảo luận các phương án và cuối cùng đi đến nhất trí với phương án huy động toàn dân kháng chiến chống thực dân Pháp xâm lược. Ủy ban kháng chiến Nam Bộ được thành lập do ông Trần Văn Giàu làm Chủ tịch. Ủy ban kháng chiến Sài Gòn – Chợ Lớn do ông Nguyễn Văn Tư làm Chủ tịch. Ngay chiều 23-9, Ủy ban nhân dân Nam Bộ ra Tuyên cáo quốc dân, kêu gọi nhân dân đứng lên kháng chiến.

2. Thực hiện hợp nhất các tổ chức Xứ ủy ở Nam Bộ

Trong quá trình vận động Cách mạng tháng Tám, do điều kiện khó khăn, phức tạp của phong trào cách mạng nên Nam Bộ đã ra đời và tồn tại song song hai xứ ủy: Xứ ủy Giải phóng và Xứ ủy Tiền phong[2]. Trong quá trình hoạt động, hai Xứ ủy nhiều lần bàn bạc để hợp nhất nhưng chưa thực hiện được. Nhiệm vụ này tiếp tục được đặt ra cấp bách sau khi giành được độc lập và nhất là khi cuộc kháng chiến chống Pháp tái xâm lược[3].

Ngày 15-10-1945, tại Cầu Vỹ (Mỹ Tho), Hội nghị cán bộ Đảng bộ Nam Bộ được triệu tập do đồng chí Hoàng Quốc Việt chủ trì với sự tham gia của các cán bộ chủ chốt của hai xứ ủy cùng những đảng viên mới từ Côn Đảo về, như các đồng chí Lê Duẩn, Tôn Đức Thắng, Phạm Hùng, Nguyễn Văn Linh. Hội nghị tập trung bàn việc thống nhất tổ chức Đảng, thống nhất Việt Minh và các đoàn thể quần chúng. Hội nghị quyết định giải thể hai Xứ ủy cũ, bầu Xứ ủy thống nhất lâm thời gồm 11 đồng chí, do đồng chí Tôn Đức Thắng làm Bí thư.

Ngày 25-10-1945, Xứ ủy thống nhất lâm thời triệu tập Hội nghị mở rộng tại Thiên Hộ (Mỹ Tho), có đồng chí Hoàng Quốc Việt, Ủy viên Thường vụ Trung ương Đảng tham dự. Theo đề nghị của đồng chí Tôn Đức Thắng, Hội nghị đã cử đồng chí Lê Duẩn làm Bí thư Xứ ủy lâm thời, cử đồng chí Tôn Đức Thắng làm Chủ tịch Ủy ban Kháng chiến Nam Bộ thay đồng chí Trần Văn Giàu ra nhận công tác ở Trung ương.

Từ ngày 25 đến 27-5-1946, Ban Thường vụ Trung ương Đảng đã họp với các

cán bộ lãnh đạo chủ chốt ở Nam Bộ để bàn về công tác củng cố lại Đảng bộ Nam Bộ. Hội nghị chỉ rõ vị trí quan trọng của chiến trường Nam Bộ và trách nhiệm nặng nề của tổ chức đảng trong công tác lãnh đạo cuộc kháng chiến ở Nam Bộ. Hội nghị quyết định: "Ba đồng chí Duẩn, Thập, Châu được hội nghị cử vào Ủy ban cải tổ Đảng bộ Nam Bộ. Các đồng chí này phải về Nam Bộ cùng các đồng chí hiện hoạt động trong Nam lập thành Ủy ban cải tổ Đảng bộ Nam Bộ" (Đảng Cộng sản Việt Nam, 2000, tr.67).

Hội nghị đã chỉ định đồng chí Lê Duẩn làm Bí thư Xứ ủy Nam Bộ lâm thời. Thường vụ Trung ương Đảng cũng gửi thư cho các đồng chí Xứ ủy ở Nam Bộ, "kêu gọi tất cả các chiến sĩ Nam Bộ còn sốt sắng với chủ nghĩa cộng sản, còn thiết tha với quyền lợi của giai cấp vô sản, còn hăng hái tiến bước trên con đường giải phóng dân tộc, hãy cương quyết thi hành phương pháp cải tổ Đảng bộ Nam Bộ làm cho giai cấp công nhân Đông Dương có một đảng tiên phong bền vững, mạnh mẽ và thống nhất, xứng đáng với nhiệm vụ lịch sử của họ" (Đảng Cộng sản Việt Nam, 2000, tr.65).

Trên cơ sở chỉ đạo của Ban Thường vụ Trung ương Đảng, tháng 11-1946, Hội nghị Xứ ủy (mở rộng) được tổ chức tại kinh Năm Ngàn trong chiến khu Đồng Tháp Mười. Hội nghị có sự tham dự của Ủy ban cải tổ Đảng bộ Nam Bộ, các ủy viên Xứ ủy (được bầu trong Hội nghị thống nhất Xứ ủy Nam Bộ ngày 15-10-1945) và đại biểu ba Liên tỉnh ủy miền Đông, miền Trung, miền Tây Nam Bộ. Hội nghị thảo luận và ra Nghị quyết thống nhất Xứ ủy "Tiền phong", Xứ ủy "Giải phóng"; giải quyết dứt điểm tình hình "Việt Minh cũ", "Việt Minh mới"; củng cố Xứ ủy lâm thời; thống nhất sự lãnh đạo của Đảng trên toàn Nam Bộ. Hội nghị đồng thời ra Nghị quyết củng cố các Liên Tỉnh ủy miền Đông, miền Trung, miền Tây Nam Bộ. Sự kiện này đánh dấu sự thống nhất chung của các tổ chức Đảng cộng sản trên địa bàn Nam Bộ, mở đầu cho một giai đoạn cách mạng mới với sự lãnh đạo của một tổ chức Đảng Cộng sản thống nhất, đủ năng lực cốt yếu dìu dắt toàn quân dân thực hiện cuộc kháng chiến và kiến quốc(4).

Việc hợp nhất Xứ ủy Tiền phong và Xứ ủy Giải phóng thành Xứ ủy Nam Bộ thống nhất trên toàn Nam Bộ là tất yếu, đó là sự tiếp nối của quá trình hợp nhất đã được đặt ra trong Cách mạng tháng Tám, đáp ứng nguyện vọng của các cán bộ đảng viên của hai Xứ ủy lúc bấy giờ và đồng thời đáp ứng yêu cầu phải có một sự lãnh đạo thống nhất trên toàn Nam Bộ của cuộc kháng chiến chống thực dân Pháp xâm lược.

3. Xứ ủy Nam Bộ củng cố và xây dựng lực lượng vũ trang cách mạng

Sau cách mạng tháng Tám năm 1945, Ủy ban nhân dân Nam Bộ tiếp nhận 4 đơn vị vũ trang gồm: Đệ Nhất, Đệ Nhị, Đệ Tam, Đệ Tứ Sư đoàn dân quân cách mạng, tuy nhiên thành phần khá phức tạp, trong đó lực lượng Đệ Nhị, Đệ Tam, Đệ Tứ Sư đoàn dân quân cách mạng đều do bọn cơ hội và lưu manh thao túng. Ngoài ra, tại Sài Gòn – Chợ Lớn – Gia Định còn có khoảng 300 Đội Công đoàn Xung phong với khoảng 6.000 đội viên, trong đó có 600 đội viên tự vệ tập trung (Nguyễn Đình Thống – Hồ Sơn Diệp, 2021, tr.47) được tiếp tục bổ sung từ đoàn viên công đoàn, Thanh niên Tiền phong, Ban xí nghiệp, công nhân, nông dân, học sinh, trí thức, lao động thành thị… nhưng trang bị vũ khí thô sơ, chủ yếu là gậy tầm vông, giáo mác, vũ khí tự tạo.

Nhận thấy tầm quan trọng của việc xây dựng lực lượng kháng chiến trước yêu cầu Nam Bộ kháng chiến sớm nhất cả nước. Tháng 10-1945, Chủ tịch Hồ Chí Minh phái

hai cán bộ cấp cao là Nguyễn Bình và Vũ Đức vào Nam Bộ. Ngày 20-11-1945, tại xã An Phú (Hóc Môn, Gia Định), Nguyễn Bình triệu tập 40 đại biểu các lực lượng quân sự ở miền Đông bàn việc thống nhất các lực lượng vũ trang ở Nam bộ thành "Giải phóng quân Nam Bộ", tổ chức lực lượng vũ trang Nam bộ thành các Chi đội, phân chia khu vực hoạt động của các Chi đội. Hội nghị nhất trí cử Nguyễn Bình làm Tổng tư lệnh và Vũ Đức làm Chính ủy Giải phóng quân Nam Bộ.

Từ sau Hội nghị quân sự tại xã An Phú, trên khắp địa bàn Nam Bộ, các Chi đội Giải phóng quân lần lượt ra đời. Cho đến "cuối năm 1946 trên chiến trường Nam Bộ đã có 27 Chi đội và một đơn vị "độc lập lưu động", lực lượng vũ trang nội thành Sài Gòn – Chợ Lớn được xây dựng tại chỗ 5 đơn vị Nam tiến và hải ngoại" (Nguyễn Đình Thống – Hồ Sơn Diệp, 2021, tr.59). Bên cạnh đó, nhiều trường huấn luyện cán bộ quân chính được thành lập với nội dung đào tạo chuẩn mực.

Sau 2 tháng Nam Bộ chiến đấu quyết liệt chống thực dân Pháp xâm lược, ngày 25-11-1945, Trung ương Đảng ra Chỉ thị Kháng chiến kiến quốc. Chỉ thị nêu rõ nhiệm vụ quân sự ở Nam Bộ là: "Phải cắt đứt đường dây liên lạc giữa các thành phố đã lọt vào tay địch, phong tỏa những thành phố ấy về kinh tế, bao vây về chính trị, nhiễu loạn về quân sự" (Đảng Cộng sản Việt Nam, 2000, tr. 31).

Đến khi nhận được Chỉ thị Kháng chiến kiến quốc của Trung ương Đảng và quyết định của Chính phủ về việc chia Nam Bộ thành 3 chiến khu, ngày 10-12-1945, Xứ ủy tổ chức Hội nghị mở rộng ở Bình Hòa Nam (Đức Huệ, Chợ Lớn) bàn biện pháp triển khai chủ trương của Trung ương Đảng và Chính phủ. Hội nghị quyết định giải thể Ủy ban Kháng chiến Nam Bộ; phân công cán bộ tham gia các Bộ Chỉ huy Chiến khu (gọi tắt là Khu bộ). Theo đó, các chiến khu 6, 7, 8, 9 ở Nam Bộ bước đầu được hình thành.

Đồng thời Xứ ủy đã tăng cường công tác lãnh đạo các địa phương phát triển việc xây dựng căn cứ địa. Từ cuối năm 1945, những căn cứ như An Phú Đông (Gia Định), Rừng Sác (Đông Nam thành phố Sài Gòn), Tân Uyên (mật danh là chiến khu Đ, Biên Hòa), Vườn Thơm – Bà Vụ (Chợ Lớn), Đông thành (gồm 5 xã hữu ngạn Vàm Cỏ Đông thuộc Đức Hòa của tỉnh Chợ Lớn và phần Bắc Thủ Thừa của Tân An), Đồng Tháp Mười… lần lượt ra đời, trở thành địa bàn của nhiều cơ quan lãnh đạo kháng chiến, lực lượng vũ trang. Theo Đoàn Thị Hương (2019), sự hành thành của mạng lưới căn cứ địa ngay trong năm đầu kháng chiến đã tạo điều kiện để các cơ quan lãnh đạo kháng chiến có nơi đứng chân ổn định, vượt qua thời kỳ gian khó nhất, lãnh đạo cuộc kháng chiến diễn ra ngày càng ác liệt (Đoàn Thị Hương, 2019, tr.29-30).

Bên cạnh việc thành lập các căn cứ địa, một số lãnh đạo chủ chốt đã phát huy tinh thần chủ động, thực hiện tốt vai trò và nhiệm vụ được phân công. Bí thư Xứ ủy Lê Duẩn về hoạt động trong căn cứ Đồng Tháp Mười. Tháng 3.1946, Bí thư Xứ ủy chỉ thị cho Trần Văn Trà - Ủy viên Chính trị Giải phóng quân liên quận Hóc Môn – Bà Điểm – Đức Hòa về Đồng Tháp Mười thống nhất lực lượng, kiện toàn Khu bộ Khu 8, lấy Mộc Hóa đóng Sở Chỉ huy, chuẩn bị đất đứng chân cho cơ quan lãnh đạo kháng chiến ở Nam Bộ.

Ngoài ra, Xứ ủy chủ trương mở các lớp tập huấn ngắn hạn cho đối tượng cán bộ cốt cán, tích cực trong quân đội, chính quyền, mặt trận và các đoàn thể cứu quốc, chịu đựng gian khổ, khắc phục khó khăn, thực hiện nghiêm kỷ luật, quan hệ tốt với dân

(Nguyễn Đình Thống - Hồ Sơn Diệp, 2021, tr.59).

Về vấn đề trang bị vũ khí, tăng cường thực lực cho kháng chiến, tháng 10-1945, Xứ ủy Nam Bộ cử đoàn cán bộ quân sự sang Campuchia công tác, xây dựng hành lang đưa vũ khí từ Thái Lan về Nam Bộ. Tại đây các cán bộ của Xứ ủy tuyên truyền vận động Việt kiều tham gia ủng hộ nhân tài vật lực cho cuộc kháng chiến trong nước.

Được sự phối hợp tích cực của các cán bộ hoạt động trong cộng đồng người Việt định cư tại Thái Lan, Campuchia như Trần Văn Giàu, Ngô Thất Sơn, Dung Văn Phúc… các chi đội bộ đội hải ngoại được thành lập trong Việt kiều trở về Nam Bộ tham gia chiến đấu. Tiểu biểu như Bộ đội Độc lập số 1 hoạt động ở Tây Ninh; Bộ đội Quang Trung chiến đấu ở Quân khu 9; Bộ đội Trần Phú chiến đấu ở Khu 8, hoạt động tại Sa Đéc; Tiểu đoàn Cửu Long 2 hoạt động ở Bạc Liêu, Sóc Trăng, v.v.

Đặc biệt, Xứ ủy và Ủy ban Kháng chiến Nam Bộ chú trọng lãnh đạo xây dựng lực lượng công an cách mạng – các đơn vị Quốc gia tự vệ Cuộc. Thực hiện Sắc lệnh 23/SL của Chủ tịch Hồ Chí Minh về việc thành lập Việt Nam Công an Vụ, Quốc gia tự vệ Cuộc Nam Bộ đổi thành Sở Công an Nam Bộ. Các tỉnh thành lập các ty công an trên cơ sở là các đơn vị Quốc gia tự vệ Cuộc ra đời sau Cách mạng Tháng Tám và xây dựng hệ thống tổ chức công an đến tận các làng xã; thành phần đều là công nông. Dù mới thành lập nhưng công an Nam Bộ đã lập được nhiều thành tích xuất sắc, tiêu biểu là bảo vệ thành công cuộc Tổng tuyển cử bầu Quốc hội đầu tiên tại Nam bộ trong hoàn cảnh địch ráo riết đánh phá, trừng trị những tên Việt gian phản động có nhiều nợ máu với cách mạng.

Đến thời điểm Chủ tịch Hồ Chí Minh ký Tạm ước với chính phủ Pháp (14-9-1946), các tổ chức vũ trang địa phương các khu, tỉnh đã xây dựng được các chi đội Vệ quốc đoàn, hoạt động dưới sự lãnh đạo của các cấp bộ Đảng hoặc đảng viên cộng sản. Trong vùng nông thôn Nam Bộ, lực lượng dân quân du kích, tự vệ địa phương được chú trọng xây dựng. Đến cuối năm 1946, lực lượng dân quân tự vệ phát triển nhanh chóng, chỉ riêng các khu kháng chiến miền Đông Nam Bộ, có hàng chục nghìn người tham gia (Đoàn Thị Hương, 2019, tr.40).

Tất cả những thành tựu trên thể hiện được vai trò quan trọng của Xứ ủy Nam Bộ trong việc củng cố và phát triển các lực lượng vũ trang để chuẩn bị cho cuộc kháng chiến trường kỳ của dân tộc, phù hợp với tình cảnh thực tiễn ở Nam Bộ, phù hợp với nguyện vọng của quần chúng nhân dân. Ngày 26-9-1945, trong *Thư gửi đồng bào Nam Bộ*, Chủ tịch Hồ Chí Minh viết: Tôi chắc và đồng bào Nam Bộ cũng chắc rằng Chính phủ và toàn quốc đồng bào sẽ hết sức giúp những chiến sĩ và nhân dân hiện đang hy sinh tranh đấu để giữ vững nền độc lập của nước nhà (Hồ Chí Minh, 1995, tr.27).

4. Kết luận

Tuy phải đối mặt với những khó khăn không nhỏ, lực lượng cách mạng tại Nam Bộ dưới sự lãnh đạo của Xứ ủy đã triển khai đồng bộ các hoạt động nhằm ngăn chặn kẻ thù và chuẩn bị cho công cuộc kháng chiến lâu dài. Trong những năm 1945-1946, Xứ ủy Nam Bộ bước đầu phát huy được vai trò lãnh đạo phong trào kháng chiến của nhân dân Nam Bộ; từng bước giải quyết được những khó khăn căn bản mà thực tiễn cách mạng tại Nam Bộ đặt ra do những thiếu sót của các giai đoạn lịch sử trước đó để lại. Bằng tinh thần chủ động, sáng tạo, trách nhiệm trong các quyết định trên toàn xứ Nam Bộ, Xứ ủy Nam Bộ đã thực sự giữ vai

trò quan trọng trong việc phát động quần dân Nam Bộ kháng chiến và chuẩn bị tốt nhất cho một cuộc kháng chiến lâu dài.

Trước những yêu cầu hết sức cấp bách của cuộc kháng chiến chống thực dân Pháp xâm lược, Xứ ủy Nam Bộ đã xác định đúng hai nhiệm vụ trọng tâm có tính cấp bách nhất để thực hiện, đó là hợp nhất hai xứ ủy: Tiền phong, Giải phóng và xây dựng, củng cố lực lượng vũ trang cách mạng. Qua một số hoạt động quan trọng của Xứ ủy Nam Bộ trong giai đoạn 1945-1946 cho thấy, các chiến sĩ cách mạng luôn đặt quyền lợi của dân tộc lên hàng đầu, để kháng chiến thành công, các nhà lãnh đạo đảng và chính quyền không còn cách nào khác là huy động sức mạnh đại đoàn kết dân tộc, tạm gác lại những bất đồng về chính kiến, chính trị, lợi ích cá nhân… để hướng đến lợi ích chung của quốc gia, dân tộc.

Chú thích:

(1) Cuộc xung đột làm 47 người Việt Nam bị thiệt mạng và bị thương. Phía Pháp có 7 người chết, nhiều người bị bắt. Không có người Anh nào bị chết.

(2) Cụ thể: Xứ ủy Tiền Phong tổ chức hội nghị thành lập từ ngày 13 đến ngày 15-10-1943 tại xã Tân Thuận Bình, Chợ Gạo, Tiền Giang, thành phần chủ yếu là giới trí thức, đứng đầu là Trần Văn Giàu, Dương Quang Đông, v.v. Xứ ủy quyết định ra báo Tiền Phong làm cơ quan ngôn luận nên được gọi là Xứ ủy Tiền phong. Xứ ủy Giải phóng tổ chức hội nghị thành lập ngày 20-3-1945, tại Xoài Hột, Châu Thành, Mỹ Tho (nay là Tiền Giang) bầu ra Ban Chấp hành lâm thời thành phần chủ yếu là công nhân và nông dân, đứng đầu là Trần Văn Vi, Nguyễn Thị Thập, v.v. Tháng 5-1945, Xứ ủy lâm thời họp tại Bà Điểm (Hóc Môn) lập ra Xứ ủy chính thức, ra báo Giải Phóng làm cơ quan ngôn luận nên được gọi là Xứ ủy Giải phóng.

(3) Sự chia tách về tổ chức, lực lượng dẫn đến sự thiếu thống nhất trong hành động đã làm bộc lộ những hạn chế. Trung ương Đảng đánh giá rằng: "trong những ngày giành chính quyền, Đảng bộ Nam Bộ đã kết nạp đảng viên theo cách tự do ghi tên vào Đ, làm cho biết bao phần tử cơ hội, khiêu khích công nhiên lẻn vào hàng ngũ Đ, khiến cho thành phần của Đ đã phức tạp lại phức tạp thêm. Trong những ngày kháng chiến, chính những phần tử ấy đã phạm rất nhiều lỗi lầm hại cho thanh danh của Đ. Trong lúc phải phấn đấu với quân thù võ trang hơn ta, mà còn phức tạp và lộn xộn trong hàng ngũ ta như vậy, thì nhất định ta sẽ thất bại. Khi hệ thống tổ chức đảng chưa được củng cố, chưa phát triển vững mạnh, thì ở cấp tỉnh trên khắp Nam Bộ xuất hiện tư tưởng phân biệt "Việt Minh cũ", "Việt Minh mới" gây mất đoàn kết trong nội bộ đảng và hàng ngũ những người tham gia kháng chiến.

(4) Đến Đại hội đại biểu Xứ ủy Đảng bộ Nam Bộ lần thứ Nhất từ 16 đến 20-12-1947, tại căn cứ Quân khu VIII, trên kinh Năm Ngàn (xã Nhơn Ninh, huyện Mộc Hòa, tỉnh Kiến Phong) thuộc chiến khu Đồng Tháp Mười. Đại hội triển khai đường lối kháng chiến toàn dân, toàn diện, trường kỳ, kết hợp đấu tranh vũ trang với đấu tranh chính trị, đuấ tranh ở nông thôn và đấu tranh ở thành thị, xây dựng lực lượng vũ trang và các đoàn thể quần chúng, xây dựng đảng, đào tạo cán bộ, xây dựng vùng giải phóng, đẩy mạnh công tác dân vận, công tác xây dựng chính quyền, củng cố Mặt trận Việt Minh, giải quyết các mối quan hệ nhạy cảm giữa dân tộc, các tôn giáo, giữa công nông với trí thức (Đảng Cộng sản Việt Nam, 2000, tr.64).

TÀI LIỆU THAM KHẢO

Đảng Cộng sản Việt Nam. (2000). *Văn kiện Đảng toàn tập*, tập 8. Hà Nội: Nxb Chính trị Quốc gia.

Đinh Thu Cúc (chủ biên). (2017). *Lịch sử Việt Nam*, tập 10. Hà Nội: Nxb Khoa học Xã hội.

Đoàn Thị Hương. (2019). *Xứ ủy Nam Bộ và Trung ương cục miền Nam (1945-1954).* Tp. Hồ Chí Minh: Nxb Tổng hợp TP.HCM.

Hồ Chí Minh. (1995). *Toàn tập*, tập 4. Hà Nội: Nxb Chính trị Quốc gia.

Hội đồng chỉ đạo biên soạn lịch sử Nam Bộ kháng chiến. (2010). *Lịch sử Nam Bộ kháng chiến, tập I (1945-1954)*. Hà Nội: Nxb Chính trị Quốc gia.

Nguyễn Đình Thống – Hồ Sơn Diệp. (2021). *Công tác chính trị, tư tưởng và đời sống văn hóa, xã hội trong chiến khu cách mạng ở Nam Bộ (1945-1954).* Tp. Hồ Chí Minh: Nxb Đại học Quốc gia Tp. Hồ Chí Minh.

Phạm Ngọc Bích (chủ biên). (2008). *Cách mạng tháng Tám 1945 ở Sài Gòn – Chợ Lớn và Gia Định.* Tp. Hồ Chí Minh: Nxb Tổng hợp Tp. Hồ Chí Minh.

Phạm Thị Huệ. (2018). *Phong trào dân tộc dân chủ ở Nam Kỳ năm 1930-1945 – Nghiên cứu qua tài liệu lưu trữ.* Hà Nội: Nxb Chính trị Quốc gia.

Trần Văn Giàu (chủ biên). (1987). *Địa chí văn hoá Tp. Hồ Chí Minh.* Tp. Hồ Chí Minh: Nxb Tp. Hồ Chí Minh.

Trường Đại học Sư phạm Tp. Hồ Chí Minh. (2010). *Cách mạng tháng Tám ở Nam Bộ.* Tp. Hồ Chí Minh: Nxb ĐHSP TP.HCM.

Ngày nhận bài: 13/10/2023 Ngày chấp nhận đăng: 09/11/2023